

Věčná síla přehánění

„Člověk má sklon zveličovat všechno ... až na své vlastní chyby.“

ANONYM

Stalo se vám někdy, že jste v noci nemohli spát, protože jste si dělali starosti s něčím opravdu triviálním? Odpověděli jste na ten e-mail? Vypnuli jste žehličku? Dali jste na dveře bezpečnostní řetěz? Ať děláte, co děláte, prostě na to nedokážete přestat myslet.

Když jsme citově rozrušeni, naše perspektiva je zkreslená. Nemůžeme jinak. Je to naprosto přirozené. A přestože zkreslená perspektiva je něco, co se často spojuje s nedospělostí nebo dětinskostí, antropologové si myslí, že to, že se u nás vyvinula schopnost zkreslovat perspektivu, vlastně představovalo rozhodující krok v naší evoluci.

Ten okamžik v historii, kdy se v mozku začala zvětšovat tzv. Brocova oblast, se dá přesně zařadit. Objevují se dramatické změny v jeskynním umění. Umělci náhle začali záměrně zkreslovat měřítko, aby tak vyjádřili emoce. Obávaná zvířata tak byla malována s neúměrně velkými rohy, kly a tesáky, které měly znázorňovat jejich nebezpečnost. Ženy začaly mít na malbách neúměrně velká prsa a genitálie, což mělo naznačovat odměny...¹ Zkreslování perspektivy se stalo vzrušujícím novým prvkem v komunikaci. Znamenalo, že můžeme předávat zprávy účinněji než kdy předtím. Dalo nám to lepší možnost sdělovat informace, které mohly mít rozhodující význam pro přežití lidské rasy.

Zkreslená perspektiva je také zásadní prvek jazyka vůdcovství. Staří Řekové pro to měli termín hyperbola. Hyperbola má často špatný zvuk, ale je to technika, kterou používaly generace náboženských vůdců, monarchů, císařů, podnikatelských lídrů a vědeckých guruů, když jim zvláště záleželo na něčem, co chtěli sdělit. Jen si prolistujte dějepisné knihy a antologie projevů: vůdcové vždycky přeháněli – představovali svět věčně jako budto krůček od utopie, nebo na pokraji apokalypsy. Pokud by jejich sdělení bylo poctivější ve smyslu „život jde dál“, nikdy by jako vůdci neměli šanci prosadit ty změny, které prosadit chtěli. Přímočará logika nemá tu sílu, aby lidi zvedla ze židlí. S lidmi pohneme jen prostřednictvím emocí. Přehánění jsou emoce.

Lidé přirozeně přehánějí, když chtějí vyjádřit své duševní a citové stavy, od znechucení nad sebou samým („v poslední době se mi nic nedaří“) přes závist („on je teda fakt neskutečný“), hrdost („dostal jsem ho do kolen“), lítost („můj táta pořád jen pracuje“), nadšení („nejúžasnější večer, jaký jsem kdy zažil“), strach („on je blázen“), vzrušení („to je práce mých snů“), až po hlad („mám hlad jako vlk“). Děláme to všichni, pořád. Přehánění mě vždycky dostane do varu. Mohl bych o tom mluvit celou věčnost.

／ Přehánění funguje

Velcí vůdci mají sklon zveličovat víc než ostatní. Je to proto, že jsou vizionáři. Mají vzrušující vize, kterými se nechávají unést a které zcela naplňují jejich mysl. A právě proto, že jejich vlastní mysl je jimi natolik ovládnuta, mohou také ovládnout i mysl ostatních lidí: takto dosahují změn – tím, že lidi strhnou, převálcují logiku, promění svět z toho, jaký je, v takový, jaký ho chtějí mít oni. Emoce přebíjejí rozum. Jak jednou napsal George Bernard Shaw: „Rozumný člověk se přizpůsobí světu; nerozumný se vytrvale snaží, aby se svět přizpůsobil jemu. Proto je veškerý pokrok záležitostí nerozumných lidí.“

Přehánění vzrušuje: způsobuje, že se uvolňují endorfiny. Jen si vzpomeňte na velké vůdce v dějinách. Všichni přeháněli. Churchill, Jobs,

Thatcherová, Hitler, Stalin, Bin Ládín. Ti nemluví střízlivě. Používali zveličení, aby lidi strhli, vzbudili v nich zájem a pohnuli s nimi. A přehánění mění pohled lidí na svět.

Média pravidelně zveličují, když chtějí něco sdělit, což zásadně ovlivňuje postoje lidí. Průzkum Ipsos MORI ukazuje, že lidé si myslí, že podvody se sociálními dávkami jsou čtyřiatřicetkrát častější, než ve skutečnosti jsou, že k těhotenství nezletilých dochází pětadvacetkrát častěji než ve skutečnosti a že přistěhovalectví je třikrát tak vysoké, než ve skutečnosti je. Takováto zkreslení mění politickou debatu a určuje to, jak lidé hlasují ve volbách.²

Přehánění vzrušuje:
způsobuje, že se
uvolňují endorfiny

Praktická aplikace

Přehánění nemusí být nutně špatné. Někdy lidé sami chtějí, aby je někdo strhnul a aby měli z toho, co dělají, lepší pocit: takže přehánění může být dobrý způsob, jak naplnit emoční potřeby lidí. Může to být politická skupina, která se cítí už poněkud vyčerpána, zaměstnanci, kteří jsou zklamaní a deprimovaní, charitativní organizace, která zrovna nevidí světlo na konci tunelu. Přehánění může být klamné, ale, podobně jako u lichocení, je to ušlechtilý klam – když řeknete „Tohle je příležitost, jaká se naskytne jednou za život“, „Nemůže to být lepší“, nebo „Pro tuhle společnost udělám všechno, co bude v mých silách“, nikomu to neublíží.

Přehánění samozřejmě není vhodné vždycky. Pokud oslovujete skupinu, která je skeptičtější – jako právníky, novináře nebo autory projevů – měli byste se mít na pozoru, nebo alespoň veškerá zveličující konstatování mírnit výrazy jako: „nemyslíte?“ nebo „co vy na to?“ Já to aspoň dělám vždycky. Na tom snad není vůbec nic špatného, ne?

Tak to by bylo pro představu o tom, jak působit na emoční mysl. Stačilo? Jste připraveni jít dál? Tak pojďme. Přesuneme se o úroveň výše a podíváme se na logickou mysl.